

Justitiedepartementet

Via e-post till
ju.remissvar@regeringskansliet.se
med kopia till
ju.da@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93)

(Ju2024/02655)

Stockholms tingsrätten har övervägt utredningens förslag med utgångspunkt i de intressen som domstolen har att bevaka.

Inledande kommentarer

Tingsrätten betvivlar inte att det finns ett mycket starkt intresse av att klara upp allvarliga brott oavsett gärningsmannens ålder och har därför inte några generella invändningar mot förslagen om att såväl hemliga som övriga tvångsmedel ska kunna användas även mot barn som inte är straffmyndiga. Det finns inte heller några invändningar mot den valda modellen av särskilda kvalifikationskrav för hemliga tvångsmedel mot barn som inte är straffmyndiga. Tingsrätten välkomnar inte desto mindre den rättsliga och systematiska översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel som aviserats av regeringen (Ju 2025:04).

Tingsrätten har, med undantag för de synpunkter som anges nedan, inget att invända mot de bedömningar och förslag som presenteras i betänkandet. Tingsrätten instämmer särskilt i utredningens bedömning att någon ändring i regleringen i 24 kap. 4 § rättegångsbalken om anordnande av betryggande bevakning inte är påkallad och att kravet på synnerliga skäl för att anhålla och häkta barn i åldern 15–17 år inte bör ändras. Tingsrätten instämmer även i bedömningen att de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, av rättssäkerhetsskäl, bör regleras. Det har även presenterats goda skäl att ge polisen lagstöd för kvarhållande av en grupp.

Häktningstiden

Tingsrätten har förståelse för att brottsutvecklingen medfört allt fler omfattande och komplicerade utredningar, där också barn är misstänkta för

mycket allvarliga brott. Såsom anges i utredningen är de omständigheter som typiskt sett kan utgöra synnerliga skäl för att överskrida fristen numera ofta vid handen vid brott som barn är häktade för. Tingsrätten konstaterar att häktning av barn är en synnerligen ingripande åtgärd och att lagstiftaren uppställt höga krav på skyndsamhet i ärenden som rör barn. Det har enligt tingsrätten inte redovisats övertygande skäl för att förlänga fristen och det är inte heller uppenbart för tingsrätten vilken nytta en sådan ändring medför. Att underrätter gjort olika bedömningar av kravet på synnerliga skäl utgör enligt tingsrätten inte ett relevant skäl för den föreslagna lagändringen. Tingsrätten noterar dessutom att en förlängd frist oavsiktligt kan medföra en ännu strängare prövning av om synnerliga skäl föreligger redan av det skälet att personen då varit häktad fem månader. Det bör inte ligga i linje med de brottsbekämpande myndigheternas behovsbeskrivning.

Hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år

Som nämnts inledningsvis har tingsrätten inga synpunkter på utredningens överväganden i fråga om behovet av reglering eller den föreslagna modellen för särskilda kvalifikationskrav. Tingsrätten har dock svårt att utläsa några övertygande skäl till att hemliga tvångsmedel inte ska kunna användas för brott där det kan antas att straffvärdet överstiger fängelse i fyra år eller för flera brott med samlat straffvärdet som överstiger fyra år (jfr. regleringen i 27 kap 18 b § p 18 och 19). Frågan kan ställas varför tvångsmedlen ska kunna nyttjas vid utredning av förberedelse till brott utan målsägande (ex. synnerligen grovt narkotikabrott), men däremot inte vid utredning av flerfaldiga grova narkotikabrott, eller vid rån och grov utpressning med mycket höga straffvärden. Tingsrätten ser inte att utredningen motiverat varför det samhälleliga intresset av att klara upp brotten skulle vara lägre i dessa situationer. Det framstår även som motstridigt att undanta brott med lägre straffminimum trots mycket höga straffvärden samtidigt som utredningen inte föreslår någon särreglering av hur överskottsinformation ska få användas.

Barn som inte är straffmyndiga får, precis som utredningen återkommande nämner, anses ha ett särskilt starkt intresse av skydd för sitt privat- och familjeliv. Tingsrätten saknar därför överväganden om eventuella begränsningar av avlyssning av samtal och annan kommunikation mellan barnet och barnets föräldrar (jfr. 27 kap. 22 § och 36 kap. 5 § rättegångsbalken). Ur ett barnperspektiv framstår det som mer sannolikt att det unga barnet vänder sig till sina föräldrar i förtroende än till en präst, advokat eller liknande. Därtill är sådana närstående också särreglerade vad avser vittnesplikten.

Möjligheten att knyta andra hemliga tvångsmedel till en person

Tingsrätten har inga invändningar mot utredningens bedömning att vissa hemliga tvångsmedel inte bör kunna knytas till en person. Utredningen föreslår dock som ett alternativ till att knyta de hemliga tvångsmedlen till en person att utredningsledare vid de verkställande myndigheterna ska ges befogenhet att besluta om tillfälligt tillstånd till hemliga tvångsmedel. Tingsrätten instämmer här i Åklagarmyndighetens invändningar. Åklagarmyndigheten har i sitt remissvar särskilt pekat på att åklagaren redan idag har möjlighet att i brådskande fall fatta tillfälliga beslut. Det finns även ur ett rent systematiskt perspektiv goda skäl att bibehålla åklagarens kontrollfunktion och fullständiga ansvar för förundersökningen. Det finns därtill uppenbara rättssäkerhetsrisker med en ordning där så pass ingripande beslut delegeras till befattningshavare vid de verkställande myndigheterna. Med hänsyn till de mycket brådskande fall där tillfälliga beslut aktualiseras kan det också ifrågasättas om de föreslagna rättssäkerhetsgarantierna är tillräckliga, då dessa kan förväntas få verkan i efterhand när tvångsmedlet redan använts. Tingsrätten avstyrker därför förslaget.

Möjlighet till videolänk för straffvarning

Utredningen föreslår att åklagare ska kunna meddela straffvarning via videolänk om det är lämpligt. Tingsrätten har respekt för att det kan finnas situationer där ett personligt möte inte är praktiskt genomförbart eller skulle vålla stora olägenheter. Det finns såvitt tingsrätten kan bedöma dock ingen anledning att för straffvarningar, där de pedagogiska inslagen är särskilt framträdande, införa en annan ordning än den som gäller för videonärvaro inför domstol (jfr. 5 kap. 10 § rättegångsbalken). Tingsrättens uppfattning är att kraven på personlig inställelse ofta ställs högre för en ungdom än vad som gäller för övriga aktörer vid en huvudförhandling.

Detta yttrande har beslutats av chefsrådmannen Johan Borgström, rådmannen Céline Holmberg och tingsfiskalen Henric Gustafsson (föredragande)

Johan Borgström

Henric Gustafsson